

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи
Кафедра логопедії та спеціальних методик

Кваліфікаційна робота
магістра

з теми: **«ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ ЛОГОПЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ В
КОРЕКЦІЙНО-КОНСУЛЬТАТИВНІЙ ФОРМІ»**

Виконала: студентка 2-го курсу, групи SoL3-M22z
спеціальності 016 Спеціальна освіта (Логопедія)
Романюк Аліна Олексіївна

Керівник: **Наталія Гаврилова**,
кандидат психологічних наук, професор кафедри
логопедії та спеціальних методик

Рецензент: **Олег Опалюк**,
кандидат педагогічних наук, доцент

Кам'янець-Подільський – 2023 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ПОРУШЕННЯ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ЯК НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНА ПРОБЛЕМА	7
1.1. Поняття і сутність мовленнєвої діяльності.....	7
1.2. Характер прояву мовленнєвих порушень у дітей старшого дошкільного віку	18
Висновки до розділу 1.....	27
РОЗДІЛ 2. СТАН РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ..	29
2.1. Методика дослідження особливостей мовлення у дітей із загальним недорозвитком мовлення	29
2.2. Аналіз результатів констатувального етапу дослідження	43
Висновки до розділу 2.....	56
РОЗДІЛ 3. ОРГАНІЗАЦІЯ КОРЕКЦІЙНО-ЛОГОПЕДИЧНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ В КОНСУЛЬТАТИВНІЙ ФОРМІ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНО-РЕСУРСНОГО ЦЕНТРУ	599
3.1. Теоретично-методологічні засади проведення консультацій з дітьми старшого дошкільного віку з порушеннями мовлення	599
3.2. Результати апробації програми надання корекційно-консультативної допомоги дітям старшого дошкільного віку із ЗНМ.....	65
Висновки до розділу 3.....	82
ВИСНОВКИ	86
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	90
ДОДАТКИ.....	101

ВСТУП

Актуальність дослідження. Тенденцією останніх років є різке зростання кількості дітей із порушеннями мовленнєвого розвитку. На сьогоднішній день у сучасних закладах освіти виховується та навчається багато дітей з порушеннями мовлення, що виникли внаслідок несприятливих соціальних обставин та за впливу біологічних причин. Особливо важливу роль має всебічний розвиток дітей з порушеннями мовлення починаючи з раннього та дошкільного віку, що мінімалізує вплив порушення під час соціалізації та навчання в закладах загальної середньої освіти.

Нині розвиток спеціальної освіти характеризується збільшенням уваги до проблеми раннього діагностики, профілактики та подолання порушень мовленнєвого розвитку у дітей. Особливе значення для успішності подолання мовленнєвих порушень та їх профілактики є співпраця логопеда, педагогів і батьків. У зв'язку із цим поруч із освітньо-корекційною формою надання допомоги дітям з порушеннями мовлення актуальним є і надання консультативної форми допомоги, яка додатково передбачає залучення команди психолого-педагогічного супроводу для організації ефективного логопедичного впливу.

Консультативна форма допомоги різним категоріям осіб більше розглянута в психології (С. Васьківська), соціальній педагогіці та соціальній роботі (О. Пожидаєва), де визначено її сутність, зміст та форми. Зокрема, сутність консультування як одного із напрямів професійної діяльності полягає у наданні допомоги особам, які мають різні проблеми, задля їхньої соціалізації, встановлення і оптимізації їх функцій, вирішення конфліктів і засвоєння соціальних норм спілкування. При цьому зміст консультативної діяльності охоплює інформаційну, правову, психологічну, профілактичну допомогу різним категоріям населення. Форми надання консультативної допомоги - це листування, консультування по телефону, безпосередня бесіда з клієнтами, ін.

В логопедії особливості проведення консультативної допомоги розглянуті недостатньо повно. Поруч із цим ця форма допомоги займає вагоме місце у

забезпеченні логопедичного процесу, що і визначає актуальність та значущість проблеми дослідження. Її недостатня теоретична та практична розробленість дозволили позначити проблему роботи – Особливості надання логопедичної допомоги дітям з порушеннями мовлення в консультативній формі в умовах Інклюзивно-ресурсного центру.

Метою нашого дослідження визначено вивчення ефективності надання логопедичної допомоги дітям старшого дошкільного віку з порушеннями мовлення із застосуванням змішаного підходу, що включає навчально-корекційну та консультаційну форми логопедичної роботи.

Об'єкт дослідження – процес корекції порушень мовлення у дітей із загальним недорозвитком мовлення.

Предмет дослідження – консультування як форма надання логопедичної допомоги дітям старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.

Відповідно до мети нами було визначено такі **завдання**:

1. Визначити сутність мовленнєвої діяльності та характер прояву мовленнєвих порушень у дітей.

2. На підставі емпіричного дослідження визначити та охарактеризувати особливості мовлення у дітей дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.

3. Обґрунтувати теоретично-методологічні засади проведення консультацій.

4. Визначити та охарактеризувати ефективність застосування програми з розвитку мовлення у дітей дошкільного віку із ЗНМ та сформулювати рекомендації з формування у них уваги.

Експериментальна база дослідження. Дослідження проводилося на базі комунальної установи «Інклюзивно-ресурсний центр» Білогірської селищної ради (з 24 січня по 26 лютого 2023 року). У дослідженні взяли участь 14 дітей старшого дошкільного віку, їх батьки та вихователі Білогірського ЗДО (ясла-садок) комбінованого типу «Сонечко».

Методи дослідження. Для досягнення мети та реалізації завдань було використано комплекс методів: теоретичні – аналіз, синтез, узагальнення, систематизація, порівняння для розкриття сутності та визначення базових понять досліджуваної проблеми, структурування для виявлення зв'язку між порушеннями мовленнєвого розвитку та навчанням дітей старшого дошкільного віку, класифікація при розгляді видів мовленнєвих порушень; аналітичний метод застосовано на всіх етапах проведення дослідження з метою здійснення комплексного вивчення проблеми, метод кількісного та якісного аналізу результатів дослідження.

Теоретичне значення дослідження. Охарактеризовано поняття “нормотипового розвитку мовлення” та “порушення мовлення”. Описано різні напрямки проведення консультативної роботи з метою створення розвиваючого середовища, формування загальної обізнаності серед батьків, вихователів закладу дошкільної освіти щодо особливостей мовлення дітей дошкільного віку, порушень мовлення та яким чином вони проявляються.

Практичне значення дослідження полягає в апробації діагностичних методик для оцінки особливостей мовлення дітей із мовленнєвими порушеннями. Фактологічний матеріал, положення і висновки магістерської роботи, отримані в процесі експериментального дослідження, можуть бути включені в курси теорії дошкільної педагогіки, психології та логопедії в середніх і вищих спеціальних педагогічних закладах, для створення спецкурсів і семінарів з проблеми діагностики особливостей мовлення дітей з мовленнєвими порушеннями, з метою оновлення та поглиблення змісту відповідної проблеми. Робота може використовуватися студентами для дослідження проблеми.

Апробація дослідження.

У дослідженні було передбачено застосування диференційованих форм консультування на різних етапах забезпечення логопедичного процесу при роботі з дітьми з ПМР дошкільного віку. На цій підставі було сформовано програму корекційно-консультативного впливу для дітей з ПМР та їх батьків.

Корекційна діяльність здійснювалася в ході сюжетно-рольових ігор, також використовувалися дидактичні ігри. Паралельно було передбачено проведення консультативної роботи з батьками, яка вдало доповнювала корекційний процес, допомагала батькам усвідомити зміст того, що проводилося на самому логопедичному занятті.

Експериментальна робота з розвитку мовлення у дітей дошкільного віку із ЗНМ, що супроводжувалася консультативним супроводом дала можливість виявити її ефективність. Проведення консультацій, які супроводжували на усіх етапах корекційну роботу з розвитку мовлення у дітей із ЗНМ сприяли інтенсифікації розвитку у них мовлення.

З метою з'ясування ефективності розробленої програми логопедичної корекційно-консультативної роботи з розвитку мовлення у дошкільників із ЗНМ III рівня було проведено обстеження стану розвитку фонематичного слуху, граматичного та діалогічного боків мовлення до і після експериментального навчання. Консультативна робота проводилася лише з частиною батьків дітей дошкільного віку із ЗНМ III рівня, тими, які погодилися співпрацювати (у загальній кількості 7). Їхні діти і увійшли у склад експериментальної групи (надалі ЕГ). Інші діти із ЗНМ дошкільного віку (у загальній кількості 7) увійшли у склад контрольної групи (надалі КГ). Загалом в експерименті взяли участь 14 дітей і батьки 7-ми дошкільників із ЗНМ.

За результатами аналізу матеріалів дослідження було визначено вищий показник стану розвитку основних компонентів мовлення в дітей дошкільного віку із ЗНМ III рівня ЕГ в середньому на 14,3% по відношенню до тих показників, які спостерігалися в дітей дошкільного віку із ЗНМ III рівня КГ.

Структура та обсяг дослідження. Структура кваліфікаційної роботи зумовлена логікою дослідження і складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (101 найменувань), додатків. У роботі вміщено 23 таблиці, 23 рисунків. Повний обсяг роботи – 134 сторінки.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження присвячене проблемі надання логопедичної допомоги в корекційно-консультативній формі дає змогу зробити такі висновки.

1. Вивчення та понятійно-термінологічний аналіз наукової літератури дали змогу уточнити зміст дефініцій дослідження. Мовлення – це засіб спілкування. Мовленнєва діяльність – це активний, цілеспрямований, мотивований, предметний процес видачі/прийому сформованої і сформульованої за допомогою мовних засобів думки. Визначено спрямованість обох компонентів на задоволення комунікативно-пізнавальної потреби людини.

2. Порушеннями мовлення – це будь-які відхилення від типового розвитку, які прийняті у певному мовному середовищі. Вони перешкоджають спілкуванню, обмежуючи можливість соціальної адаптації. Неповноцінна мовленнєва діяльність дітей веде до порушення розвитку таких сфер їх психічного життя, як сенсорна, інтелектуальна і афективно-вольова. З огляду на це визначають важливість подолання порушень мовлення у дітей, найбільш сприятливим періодом для цього визначають ранній вік дитини.

3. Вагомим у цей період є проведення із дітьми з порушеннями мовлення логопедичної корекційної роботи, яка найбільше описана і вивчена. Поруч із цим вагоме значення на сучасному етапі надається логопедичній допомозі в консультативній формі, яка дозволяє залучити до процесу корекції порушень мовлення у дітей батьків, педагогів, вихователів, що працюють із ними. Сутність логопедичного консультування як одного із напрямів професійної діяльності логопеда вивчена недостатньо повно. При цьому зазначено, що вона може носити мотивуючий, пізнавальний, активізуючий, ін. характер. Такі консультації можуть надаватися у різних формах: індивідуально, в групі, очно, по телефону чи дистанційно через використання різних мереж для забезпечення міжособистісного спілкування.

4. Для проведення формувального експерименту було сформовано програму корекційно-консультативного впливу для дітей з ПМР та їх батьків. Корекційна діяльність здійснювалася на логопедичних заняттях при застосуванні сюжетно-рольових та дидактичних ігор спрямованих на розвиток у дітей усіх компонентів мовлення: фонематичної, граматичної складової мовлення та формування діалогічного мовлення. Паралельно було передбачено проведення консультативної роботи з батьками, яка вдало доповнювала корекційний процес, допомагала батькам усвідомити зміст того, що проводилося на самому логопедичному занятті. У нашому дослідженні застосовували різні форм консультування на кожному з етапів забезпечення логопедичного процесу.

5. Для перевірки ефективності запропонованої методики навчання було діагностовано рівні оволодіння фонетичною та граматичною сторонами мовлення, здатності до програмування мовленнєвого висловування у дітей дошкільного віку із ЗНМ. Для дослідження було застосовано діагностико-розвивальний комплекс Л. Калмикової «Формування у дітей старшого дошкільного віку мовленнєвої діяльності» адаптований, на основі рекомендацій Л. Трофименко, Ю. Рібцун, В. Тищенко.

6. Перед початком формувального експерименту за усіма діагностичними методиками старші дошкільники із ЗНМ обох груп продемонстрували приблизно однакові результати. При визначенні рівня сформованості навички складних форм фонематичного аналізу у дошкільнят із ЗНМ КГ виявили, що у більшості дітей рівень фонематичного аналізу дуже низький (42,9%) і низький (57,1%), у 14,3 % дошкільників – середній рівень. В ЕГ дуже низький рівень продемонстрували 71,4 % дошкільників, 28,6 % дітей – низький рівень. У КГ переважають діти із середнім рівнем розвитку мовленнєвих мотивів (42,9 % дошкільників цієї групи). По 28,6 % дітей продемонстрували відповідно достатній і недостатній рівні сформованості мовленнєвих мотивів. У ЕГ не виявлено жодної дитини із високим рівнем цього показника. Достатній рівень розвитку мовленнєвих мотивів продемонстрували 14,3 % дошкільників.

Середній рівень означеного показника діагностовано в 42,9 % дітей і низький рівень виявлено у 42,9 % усіх старших дошкільників ЕГ. Мовленнєві інтенції на достатньому рівні не сформовані в жодного дошкільника КГ; на середньому – у 42,9,0 % дітей; недостатньому – у 57,1 % вихованців. У ЕГ не було виявлено жодної дитини з високим рівнем означеного показника. Середній рівень виявлено у 28,6 % усіх дітей ЕГ; недостатній рівень – у 57,10 % старших дошкільників ЕГ. У старших дошкільників з КГ середній показник сформованості операцій цілеутворення встановлено у 42,9 % дітей; недостатній рівень – у 57,1 % вихованців. Високий і достатній рівні не було виявлено в жодної дитини КГ і ЕГ. У ЕГ середній рівень продемонструвало 42,9 % дітей; недостатній – 57,1 % вихованців. Було виявило однакові рівні сформованості граматичної будови висловлювань дітей із ЗНМ КГ та ЕГ: високий рівень – не виявлено; достатній рівень – 14,3 % вихованців; середній рівень – 42,9 % дітей; низький рівень – 42,9% учасників.

7. У процесі контрольного зрізу було виявлено позитивну динаміку усіх діагностованих показників: оволодіння фонетико-фонематичною та граматичною стороною мовлення, внутрішньомовленнєвими операціями у старших дошкільників із ЗНМ обох груп, але більші зрушення спостерігаємо у дітей ЕГ. Якщо у КГ спостерігається ріст на 14,3 % кількості досліджуваних з низьким рівнем навичок фонематичного аналізу і навпаки зниження на 14,3 % кількості апробованих з дуже низьким рівнем цього показника, то серед дітей ЕГ покращення більш помітне. Так, на 14,3 % зросла кількість досліджуваних з середнім рівнем цих навичок, на 28,6 % збільшилося число вихованців з низьким рівнем і, відповідно, на 42,9 % зменшилося число дошкільників з дуже низьким рівнем. Після експерименту рівні сформованості навичок складних форм фонематичного аналізу у дітей КГ не змінилися. Натомість у старших дошкільників ЕГ стан цього показника суттєво покращився: на 14,3 % зросло число досліджуваних з середнім рівнем; на 14,3 % зросла кількість дітей низького рівня; на 14,3 % знизилася кількість дітей з низьким рівнем. У дітей КГ показники формування операцій виникнення мовленнєвих мотивів не

змінилися, а у дошкільників ЕГ зафіксовано їх позитивну динаміку. Так, приріст достатнього рівня становить 28,6 %; на 28,6 % зменшилася кількість дітей з низьким рівнем. Діагностування операцій утворення мовних інтенцій у дітей КГ та ЕГ також продемонструвало покращення. Серед старших дошкільників КГ на 14,3 % збільшилося дітей з достатнім рівнем; недостатній рівень на 14,3 %. В ЕГ на 14,3 % збільшилася кількість дошкільників із достатнім рівнем, на 28,6 % зросла кількість дітей із середнім рівнем та знизився на 28,6 % низький рівень. Суттєво покращилися показники операцій цілеутворення у висловлюваннях. Так, у дітей КГ достатній рівень зріс на 14,3 %; недостатній навпаки знизився на 14,3%. У ЕГ на 14,3 % збільшилося дітей із середнім показником; на 14,3 % зменшилося число дошкільників з недостатнім рівнем. Після фронтального етапу експерименту у дітей ЕГ суттєво покращилися рівні сформованості операцій граматичного структурування, а в дошкільників КГ стан не змінився. Так, серед дітей ЕГ на 28,6 % збільшився достатній показник; на 28,6 % знизилася кількість вихованців з недостатнім рівнем.

8. Таким чином цілеспрямована надана нами логопедична допомога з розвитку мовлення у дітей із ЗНМ, що включала низку взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих видів корекційної та консультативної роботи, засвідчила свою ефективність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрусишина Л. Є. До питання про диференційну діагностику в логопсихології. *Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання*. 2013. № 4. С. 23-27.
2. Андрусишина Л. Є. Психологічні характеристики загальнофункціональних механізмів мовлення у старших дошкільників із ЗНМ. *Теорія і практика сучасної логопедії : збірник наукових праць*. К., 2007. С. 18–23.
3. Аніщук А. М. Інклюзивна освіта : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності «Дошкільна освіта». Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2016. 227 с.
4. Афанасьєва, Н. Є. (2013): Моделі і способи Інтернет-консультування фахівців екстремальних видів діяльності. Проблеми екстремальної та кризової психології : зб. наук. праць. Вип. 13. Харків: НУЦЗУ, 2013. С. 13–21.
5. Белова О. Б. Особливості розвитку особистості молодших школярів з порушеним мовленнєвим розвитком. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки) : збірник наукових праць / за ред. В. М. Синьова, О. В. Гаврилова*. Вип. II. Кам'янець-Подільський: ПП Медобори-2006, 2011. С. 6–15.
6. Богачук Ю.В. Теоретико-методологічні засади розвитку мовлення дітей із загальним недорозвиненням мовлення засобами художньої літератури. Науковий часопис. Корекційна педагогіка. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2015. Вип. 29. С. 16-21
7. Богуш А М. Дошкільна лінгводидактика: теорія і практика: монографія. Запоріжжя, Просвіта, 2002. 216 с. 69
8. Бондаровська В. Сім'я як система./ В. Бондаровська// Б-ка «Шкільного світу». — 2005. — С.12.

9. Боряк О. В. Теоретико-методологічна основа цілісної системи діагностики, формування та корекції мовленнєвої діяльності РВД молодшого шкільного віку. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна» / Хмельн. ін-т соц. технологій Ун-ту «Україна». Хмельницький : Вид-во ХІСТ, 2018. № (1) 15. С. 68–72.*
10. Боряк О. В. Теорія і практика формування мовленнєвої діяльності розумово відсталих дітей молодшого шкільного віку : дис.... доктора пед. наук. К., 2019. 567 с.
11. Брушневська І. Закономірності розвитку фонематичних процесів у дітей п'ятого року життя із загальним недорозвитком мовлення. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2017. № 33. С. 5–11.*
12. Брушневська І. Особливості застосування методики формування комунікативного компонента мовленнєвої діяльності дітей п'ятого року життя із загальним недорозвитком мовлення. *Педагогічний часопис Волині. 2018. № 1. С. 116–122.*
13. Виховуємо базові якості особистості старшого дошкільника в умовах ДНЗ : методичний посібник / Г. Беленька, Н. Гавриш, С. Васильєва та ін. Харків : Мадрид, 2015. 220 с.
14. Васьківська С. В. Підвищення професійної компетентності психолога-консультанта програми ССМ Громадська приймальня: Методичні матеріали. Київ, 1999. С. 3–9.
15. Воленчук Т.В. Консультація у роботі соціального педагога. НовоградВолинський, 2011. 83 с.
16. Гаврилова Н. С. Порушення фонетичного боку мовлення у дітей. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друк-Сервіс», 2011. 200 с.
17. Гавриш Н. Художньому слову – гідне місце в освітньому просторі. Дошкільне виховання. 2006. № 3. С.15–19.

18. Гапончук О. М. Консультативна діяльність соціального педагога: змістове наповнення поняття. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія
19. Дарда С.М. Корекційні заняття з логопедії в ДНЗ: у 2 частинах. Частина 1. Вид. 2-ге, без змін. Тернопіль: Мандрівець, 2017. 336 с.
20. Дарда С.М. Корекційні заняття з логопедії в ДНЗ: у 2 частинах. Частина 2. Вид. 2-ге, без змін. Тернопіль: Мандрівець, 2017. 200 с.
21. Демченко І. І., Рокосовик Н. В., Сулим В. Т. Психолого-педагогічна діагностика інклюзивної компетентності майбутніх фахівців педагогічного профілю. *Наука і освіта*. 2017. № 8. С. 141–149.
22. Доцевич Т. Технологія логопедичної роботи з розвитку мовлення у старших дошкільників з патологією умінь структурно-семантичного оформлення текстів з елементами творчості. *Scientific Collection «InterConf»*. 2023. № 146. С. 167–174.
23. Дячук Н. В. Реалії мовленнєвої діяльності: психолінгвістичний підхід. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія : Філологічна. 2015. Вип. 58. С. 257–260.
24. Загальне недорозвинення мовлення: теорія та перспективне планування корекційно-розвиткової роботи: навчальний посібник / уклад. Н. М. Могильова. Слов'янськ : Вид-во Б. І. Маторіна, 2019. 123 с.
25. Ільїна Н.В. Формування образного мовлення у дітей із ЗНМ. *Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання*. 2011. №1(59). С. 43-46.
26. Інклюзивне навчання: організаційне, змістове та методичне забезпечення: навч.-метод. посіб. / С. П. Миронова [та ін.]. Кам'янець-Подільський : К-ПНУ ім. І. Огієнка, 2015. 235 с.
27. Касілова Л. С. Корекційно-розвивальна робота з дітьми із загальним недорозвитком мовлення. *Таврійський вісник освіти*. 2013. № 3. С. 56-60.
28. Качуровська О. Б. До проблеми використання інформаційно-комунікаційних технологій в навчанні дітей з особливими освітніми потребами.

Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. Київ, 2014. С. 71–75.

29. Кисличенко В., Шлапак А. Діагностика сформованості фонематичних процесів у дітей із ЗНМ III рівня засобами комп'ютерних технологій. *Науковий вісник мну імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки.* 2019. № 3 (66). С. 114–117.

30. Кисличенко В. А. Логопедичний супровід сім'ї, в якій виховується дитина з порушеннями мовлення. : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.03 / В. А. Кисличенко. – К., 2011. – 20 с.

31. Кляп М. І. Окремі аспекти корекції мовлення дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення. URL: <http://surl.li/hxyem>

32. Ковтун О. В. Мовленнєва діяльність як категорія лінгводидактики. *Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського* : зб. наук. праць. Вип. 1-2. Одеса : ПДПУ ім. К.Д. Ушинського, 2009. С. 103–112.

33. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі: навчально-методичний посібник. Харків: Вид-во «Ранок», 2019. 304 с.

34. Консультативна психологія: підручник / кол. авторів: І. С. Булах, І. М. Бушай, В. У. Кузьменко, Е. О. Помиткін та інші. URL: https://pidru4niki.com/78013/psihologiya/konsultativna_psihologiya

35. Консультування у різних сферах професійної діяльності. URL: https://pidru4niki.com/78048/psihologiya/konsultuvannya_riznih_sferah_profesiyn_oyi_diyalnosti

36. Кулик І. В. Основи консультування: методичні рекомендації. Івано-Франківськ: НАІР. 2018. 91 с.

37. Конопляста С. Ю., Сак Т. В. Логопсихологія: навчальний посібник / за ред. М.К. Шеремет. К. : Знання, 2010. 293 с.

38. Косенко О. В. Гра дитини дошкільного віку як психолого-педагогічний метод розвитку комунікативних навичок. *Osobowość, społeczeństwo, polityka* : materiał u vi międzynarodowej konferencji naukowo-praktycznej. 2017. С. 126.
39. Куриленко Т. Ю., Зелінська-Любченко К.О. Дослідження стану мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення III рівня. *Сучасні проблеми логопедії та реабілітації* (15 лютого 2018 року, м. Суми). Суми, 2018. С. 90–94.
40. Линдіна Є. Ретроспективний аналіз логопедичної допомоги дітям із порушеннями інтелектуального розвитку. *Наукові записки БДПУ. Серія: Педагогічні науки*. Бердянськ : БДПУ, 2020. Вип. 3. С. 108–117.
41. Літвінова О. В. Мовленнєва діяльність – психолінгвістична проблема. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія* : зб. наукових праць. К. : НПУ імені М. П. Драгоманова. 2013. № 23. С. 343–346.
42. Левицький В.Е. До питання про формування лексикограматичної сторони мовлення у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ. *Actual problems of the correctional education* : Ministry of Education and Science of Ukraine, National Pedagogical Drahomanov University, Kamyanets-Podilsky Ivan Ohyenko National University / edited by V.M. Synjov, O.V. Havrilov. Issue 5. Kamyanets-Podilsky : Medobory-2006, 2015.– P.162–174.
43. Логопедія. Підручник, друге видання, перероблене та доповнене. За ред. М.К.Шеремет. КИЇВ : Видавничий Дім «Слово», 2010. 672 с.
44. Лопатинська Н. А. Трансдисциплінарний підхід до вивчення системних порушень мовлення. *Актуальні питання корекційної освіти*. Педагогічні науки. 2016. Вип. 7(1). С. 216-226.
45. Луцько К. В. Закономірності формування механізмів сприймання та розуміння усного мовлення у осіб з вадами слуху. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія* : зб. наук. праць. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. Вип. 16. С. 117–123.

46. Магдисюк Л. І. Основи психологічного консультування : навч. посіб. / Людмила Іванівна Магдисюк, Раїса Петрівна Федоренко. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. 360 с.
47. Мамічева О. В., Кордонець В. В., Боброва Г. Ю. Особливості комунікативної функції мовлення молодших школярів, які розвиваються відповідно норми та із затримкою психічного розвитку. *Fundamental and applied researches in practice of leading scientific schools*. Issue: 1 (13) – co-publ.: Publishing office: Accent graphics communications – Hamilton, ON, 2016. P. 45–54.
48. Мамічева О. В., Попова О. М. Значення вербальних та невербальних засобів спілкування у розвитку дитини з психофізичними порушеннями. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського державного університету* : випуск 21/ [за ред. О. В. Гаврилова, В. І. Співака]. Кам'янець-Подільський : ПП Мошинський В.С., 2013. С. 102–108.
49. Мартиненко І. В. Логопсихологія : курс лекцій. Навчальний посібник. 2 вид., виправл. і доповн.. Київ : ДІА, 2016. 116 с
50. Мартиненко І. В. Психологічні засади формування комунікативної діяльності дітей старшого дошкільного віку з системними порушеннями мовлення : дис. д-ра. психол. наук. Київ, 2017. 502 с.
51. Мартиненко І. В. Особливості міжособистісної комунікації у дітей із нормальним та порушеним мовленнєвим розвитком. *Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. Зб. наукових праць. К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. № 24. С. 320–324.*
52. Мартіна О. В., Третяк Н. В., Гордійчук М. С. Комунікативно-мовленнєва діяльність як оптимізація розвитку культури мовлення молодших школярів. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2021. № 30. С. 141–153.
53. Марченко І. С. Спеціальна методика початкового навчання української мови (логопедична робота з корекції порушень мовлення у дошкільників). Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Спеціальність: Корекційна освіта (логопедія). К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. 288 с.

54. Молошна І. А., Ласточкіна О. В. Особливості розвитку лексико-граматичної сторони мовлення із загальним недорозвитком мовлення. *Сучасні проблеми логопедії та реабілітації* : матеріали V Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції (5 квітня 2016 року, м. Суми). Суми : ФОП Цьома С. П., 2016. С. 119–123.
55. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. 2016. Випуск 21. С. 8-15.
56. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів: навчально-методичний посібник / за заг. ред. М.А. Порошенко та ін. Київ : 2018. 252 с.
57. Організація корекційно-відновлювальної роботи з дітьми дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення: збірка практичних матеріалів творчої групи вчителів-логопедів дошкільних закладів / за ред. Н. В. Азовської. Херсон, 2009. 141 с.
58. Палій А. А. Методи діагностики психічного розвитку дітей. Івано-Франківськ, 2013. 430 с.
59. Пальчевський С. С. Соціальна педагогіка: Навч. посіб. Київ: Кондор, 2005. 560 с.
60. Пінчук Ю. В. Організація логопедичної служби в інклюзивно-ресурсних центрах України. *Спеціальна і інклюзивна освіта: проблеми та перспективи* : XIV Міжнародна науково-практична конференція, 15-16 квітня 2021 року. Кам'янець-Подільський, 2021. С. 135–138.
61. Погрібняк Н. В. Підвищення професійного рівня вихователів з питань організації художньо-мовленнєвої діяльності в закладах дошкільної освіти. *Логос* : збірник наукових праць. 2021. Т. 48. С. 161–163.
62. Пожидаєва О. В. Консультування як один із напрямів професійної діяльності соціального педагога. <https://ap.uu.edu.ua/article/274>
63. Психологія мовлення і психолінгвістика : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / за ред. Л.О. Калмикової. К. : Переяслав-Хмельницький педагогічний інститут, Вид-во «Фенікс», 2008. 245 с.

64. Психолого-педагогічні та технологічні основи диференційованої логодіагностики та логокорекції. Монографія / Н. В. Савінова та ін. Миколаїв, 2017. 254 с.
65. Пожидаєва О. В. Сутність та види консультування в соціальнопедагогічній діяльності. Вісник Запорізького національного університету. 2012. №1(17). С. 22–25.
66. Рібцун Ю. В. Види логопедичного масажу в роботі з дітьми із порушеннями мовленнєвого розвитку. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. Кам'янець-Подільський, 2013. Вип. 14. С. 368–372.
67. Рібцун Ю. В. Корекційна робота з розвитку мовлення дітей п'ятого року життя із фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення : програмно-методичний комплекс. К. : Освіта України, 2012. 258 с.
68. Рібцун Ю. В. Корекційна робота з розвитку мовлення дітей п'ятого року життя із фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення: програмно-методичний комплекс. Київ: Кафедра, 2013. 284 с.
69. Рібцун Ю. В. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей молодшого дошкільного віку із ЗНМ: програмно-методичний комплекс. Київ : Освіта України, 2011. 292 с.
70. Рібцун Ю. В. Формування усного мовлення у дітей молодшого дошкільного віку із загальним мовленнєвим недорозвитком: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.03. К., 2010. 21 с.
71. Рібцун Ю.В. Дитина з порушеннями мовленнєвого розвитку. Київ : Літера ЛТД, 2019. 40 с.
72. Робоча програма «Логопедія» для студентів напряму підготовки «Корекційна освіта (логопедія)» / уклад. В. В. Тищенко. Київ, 2017. 36 с.
73. Савінова Н. В. Сучасні проблеми і тенденції розвитку логопедії як науки. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2014. Вип. 27. С. 184–188.

74. Савка І. В., Яремко Т. І., Гульченко С. Г. Особливості розвитку мовленнєвої діяльності під час підготовки майбутніх перекладачів у ЗВО. *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»*. 2021. № 1. С. 377–382.
75. Селіверстов В. І. Понятійно-термінологічний словник логопеда. URL: http://pedlib.ru/Books/3/0439/index.shtml?from_page=373
76. Синьов В. М. Психолого-педагогічні проблеми дефектології та пенітенціарії. К. : «МП Леся», 2010. 779 с.
77. Соботович Є.Ф. Нормативні показники мовленнєвого розвитку (в його фонетико-фонематичній ланці) дітей дошкільного віку. *Дефектологія*. 2002. №3. С. 24–28.
78. Соботович Є. Ф. (2004). Психолінгвістична періодизація мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку. Теорія і практика сучасної логопедії. Вип. 1. Київ: Актуальна освіта.
79. Супрун М. О. Теорія і практика корекційного навчання дітей з обмеженими розумовими можливостями в Україні (друга половина ХІХ –перша половина ХХ століття) : дис.... доктора пед. наук. К., 2008. 493 с.
80. Титаренко Т. М. Життєві кризи: технології консультування. – Київ, 2007. 144 с. 12.
81. Тищенко В. В. До проблеми психолінгвістичного аналізу мовленнєвої діяльності дітей з церебральним паралічем. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2014. Вип. 27. С. 203–207.
82. Тищенко В. В. Загальний недорозвиток мовлення: перспективи подальших досліджень. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*: Серія соціально-педагогічна. 2013. Т. 2, № 23. С. 396–405.
83. Тищенко В. В. Класифікації порушень мовленнєвого розвитку: сучасний стан, протиріччя та шляхи їх усунення. *Науковий часопис Національного*

педагогічного університету імені МП Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2016. № 32 (2). С. 165-169.

84. Тищенко В. В. Методика формування ймовірного прогнозування в мовленнєвій діяльності дошкільників із ЗНМ. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова*: Серія 19: Корекційна педагогіка та психологія. Випуск 21. 2012. С. 266–271.

85. Тищенко В. В. Фонематичні процеси в онтогенезі дитячого мовлення та методика діагностики їх порушень: методичні рекомендації. Київ : НПУ імені МП Драгоманова. 2011. 22 с.

86. Тищенко В. В. Формування інтелектуального компонента мовленнєвої діяльності у розумово відсталих дошкільників : дис. ... канд. пед. наук / В. В. Тищенко. – К., 1999. – 225 с.

87. Трофименко Л. І. Діагностика та корекція загального недорозвитку мовлення у дітей дошкільного віку : навчально-методичний посібник. Київ, 2014. 72 с.

88. Трофименко Л. І. Корекційна робота з розвитку мовлення дітей середнього дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення : навчально-методичний посібник. 2015. 157 с.

89. Трофименко Л. І. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ. Програмно-методичний комплекс. К., 2013. 108 с.

90. Трофименко Л. І. Шляхи подолання загального недорозвитку мовлення у дітей дошкільного віку. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. 104 с.

91. Харченко С. Я. Соціально-педагогічне консультування: наук.-метод. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Луганськ, 2011. 403 с.

92. Черніченко Л. А. Досвід інноваційної діяльності логопедів дошкільних навчальних закладів в умовах інклюзивної освіти. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. Кропивницький, 2017. Вип. 156. С. 239-243.

93. Черніченко Л. А. Інклюзивна освіта як сучасна освітня інновація. *Молодий вчений*. Херсон, 2016. №12. С. 537–542.

94. Черніченко Л. А. Підготовка логопедів до роботи в закладах освіти з інклюзивною формою навчання. Актуальні проблеми збереження здоров'я дітей та молоді в сучасних умовах реформування освіти. Умань: Алмі, 2014. С 89–91.
95. Швець М. Інклюзивна освіта - навчання без бар'єрів. Управління освітою. 2016. № 1. С. 21 –25.
96. Шеремет М. К. Логопедія : підручник. Третє видання, перероблене та доповнене / за ред. М. К. Шеремет. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2014. 672 с.
97. Щербань Л. М. Особливості мовленнєвого розвитку дітей з раннім дитячим аутизмом. *Вісн. Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. І. Огієнка*. Корекц. педагогіка і психологія. – 2014. – Вип. 5. – С. 93–97.
98. Яковлева С. Д. Особливості прояву психофізіологічних функцій у дітей з вадами розвитку: монографія. Херсон: Вишемирський В. С., 2013. 351 с.
99. Ясточкіна І.А. ЕФЕКТИВНІ ФОРМИ КОНСУЛЬТУВАННЯ В СОЦІАЛЬНОПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ
<https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/32557/YASTOCHKINA.pdf?sequence=1>
100. Martynenko I. V. State of communication activity of elder preschool children with developmental language disorders. *International Journal of Pedagogy Innovation and New Technologies*. 2016. Vol. 3. No. 1. P. 68–79.
101. Tetzchner S. The semiotics of aided language development. *Cognitive development*. 2015. 36. P. 180–190.